

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра **_Фінансового менеджменту та фондового ринку**

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності
072 Фінанси, банківська справа та страхування
за магістерською програмою професійного спрямування
Фінансовий та страховий менеджмент

на тему: «Формування та реалізація кредитної політики
комерційного банку»

Виконавець:

студент ФФБС

Палагін Євгеній Андрійович

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Лапіна Ірина Сергіївна

/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Банківська система є основою фінансово-кредитних відносин, що робить її найважливішою складовою фінансового ринку. Одним із його ключових обов'язків є встановлення чітко визначеної кредитної політики, яка охоплює основні елементи та принципи організації кредитних операцій усередині банку, зрештою визначаючи пріоритетні сектори для кредитування.

Сучасний стан банківської системи України характеризується складністю та непередбачуваністю. Це результат як економічних кризових процесів, так і політичної та соціальної нестабільності, яка зберігається в останні роки. Проте для економіки держави вкрай важливо мати стабільну та надійну банківську систему. Завдяки точному прогнозуванню стану банківської системи вона стає більш привабливою для іноземних інвесторів та вітчизняних суб'єктів господарювання, а також допомагає визначати стратегії майбутнього розвитку. Обмежені можливості залучення кредитних коштів у сучасних умовах також гальмують розвиток економіки країни. Заохочення кредитування є життєво важливим для стимулювання економічного зростання, сприяння створенню нових підприємств, створення можливостей для працевлаштування та розвитку інфраструктури країни. Зрештою, ці фактори сприяють досягненню економічної стабільності.

Банки, як і будь-який інший суб'єкт господарювання, націлені на отримання прибутку, а кредитування є прибутковою сферою їх діяльності. Однак кредитування пов'язане з невід'ємними ризиками, такими як потенційна можливість невиклати позичальниками своїх кредитів. Для ефективного управління цими ризиками та забезпечення успішності своєї кредитної діяльності банки створюють і здійснюють кредитну політику. Ця політика є важливою складовою загальної стратегії банку та має узгоджуватися з цілями та пріоритетами розвитку.

Тобто основою фінансової стабільності банку є його грамотна кредитна політика на даному етапі. Ця політика охоплює різні елементи, такі як нагляд за кредитними операціями банку, побудова добре збалансованого кредитного портфеля та оптимізація кредитного процесу. Значення кредитної політики для розвитку банку та його здатності підтримувати фінансову стабільність підкреслює важливість розгляду як теоретичних, так і практичних аспектів, пов'язаних з її формулюванням. Крім того, вкрай важливо оцінити вплив зовнішніх факторів на розробку кредитної політики, щоб забезпечити її успішне виконання.

У наш час банківська галузь в Україні функціонує в нестабільних і складних умовах. У період пандемії 2020 року та віроломної російської агресії з 24 лютого 2022 року спостерігалось зниження якості банківських кредитів та зростання частки проблемної заборгованості. Таке постійне зростання проблемної заборгованості створює прямий ризик для стабільності та фінансової плинності українського банківського сектора.

У світлі нещодавньої появи несприятливих тенденцій і помітного уповільнення зростання банківського кредитування існує потреба вивчити шляхи модернізації банківської кредитної політики з метою стимулювання та сприяння економічному розвитку в банківському секторі. Зважаючи на ці обставини, дослідження стратегій оптимізації кредитної політики стало особливо актуальним на нинішньому етапі.

Такі вчені, як О.В. Дзюблик, В.Я. Вовк, В.І. Волохов, П. В. Круш, В.В. Коваленко, С.О. Маслова, В. Нянько, Н.А. Хрущ та ін. широко розглянули та проаналізували питання створення теоретичних засад розробки, реалізації, реалізації та оцінки ефективності кредитної політики банку. Незважаючи на значну кількість досліджень, проведених щодо кредитної політики та пом'якшення кредитного ризику, все ще потрібні подальші дослідження, особливо в сучасному нестабільному економічному кліматі. Це підкреслює актуальність теми та служить основою для вибору напрямку дослідження як у науковому, так і в практичному контексті.

Метою кваліфікаційної роботи є узагальнення теоретичних підходів щодо формування кредитної політики комерційних банків та розробка рекомендацій її удосконалення в АТ «Державний ощадний банк України».

Завдання дослідження:

- з'ясування сутності та значення кредиту як економічної категорії;
- визначення сутності та особливостей кредитної діяльності комерційних банків;
- дослідження місця кредитної політики в кредитній діяльності комерційних банків та особливостей її формування;
- аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку кредитного ринку України;
- аналіз фінансової діяльності АТ «Державний ощадний банк України»;
- аналіз кредитної політики АТ «Державний ощадний банк України»;
- визначення особливостей застосування економіко-статистичних методів аналізу при формуванні кредитної політики АТ «Державний ощадний банк України»;
- визначення напрямів удосконалення системи управління кредитною політикою АТ «Державний ощадний банк України»;
- визначення особливостей організації кредитної політики АТ «Державний ощадний банк України» в умовах воєнного стану.

Об'єктом дослідження є процеси формування кредитної політики АТ «Державний ощадний банк України».

Предметом дослідження є теоретичні та практичні основи формування та реалізації кредитної політики комерційних банків і розробка рекомендацій щодо підвищення її ефективності.

Методи дослідження. При написанні роботи використовувалися наступні методи дослідження: історичний і логічний методи, методи наукового узагальнення, систематизації і класифікації, спостереження, методи фінансово-економічного аналізу, економіко-статистичні методи, графічні та табличні методи та інші.

Інформаційною базою дослідження є закони України, постанови Національного банку України, нормативно-правові акти, звітність банку АТ «Державний ощадний банк України», наукові статті з даної тематики, спеціальні та періодичні видання зарубіжних і вітчизняних авторів, Інтернет ресурси.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 94 сторінки (без додатків) і містить 22 таблиці, 16 рисунків та 4 додатки. Список використаних джерел налічує 50 найменувань і розміщений на 5 сторінках.

Публікації. Основні результати роботи були викладені на VII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет – конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Сучасні інструменти управління корпоративними фінансами» (Палагін Є.А. Кредитна політика банків в умовах воєнного стану. Сучасні інструменти управління корпоративними фінансами: Збірник матеріалів VII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих вчених, 15 листопада, КНЕУ 2023. Київ: КНЕУ. С.586-589.)

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«Теоретико-методичні основи формування кредитної політики комерційних банків»** розглядаються теоретичні аспекти сутності та значення кредиту як економічної категорії. У цьому розділі розглянуто економічну природу та принципи кредитної політики банку, а також аналіз факторів, що впливають на розробку та реалізацію такої політики. Проаналізовано сутність та особливості кредитної діяльності комерційних банків.

У другому розділі **«Аналіз ефективності формування та реалізації кредитної політики (на прикладі АТ «Державний ощадний банк України»)»** був розглянутий сучасний стан та тенденції розвитку кредитного ринку України, а також діяльність системно важливого українського банку АТ «Державний ощадний банк України». Ретельно проаналізовано та оцінено ефективність кредитної політики банку.

У третьому розділі **«Шляхи підвищення ефективності кредитної політики АТ «Державний ощадний банк України»** розглядаються напрями удосконалення системи управління кредитною політикою АТ «Державний ощадний банк України». Визначена організація кредитної політики АТ «Державний ощадний банк України» в умовах воєнного стану.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційному дослідженні наведено теоретичні узагальнення та надано практичні рекомендації щодо формування та реалізації кредитної політики комерційних банків.

1. Кредитування є основною метою комерційних банків, що становить більшу частину їх активних операцій. Досліджуючи різні визначення кредиту, стає зрозуміло, що найбільш економічно обґрунтованою є характеристика відносин, пов'язаних із тимчасовим наданням ресурсів з очікуванням погашення зобов'язань. Це всеосяжне визначення охоплює широкий спектр кредитних відносин у рамках економічних операцій, охоплюючи не лише рух позикового капіталу, але й операції, що передбачають відстрочення платежу, передоплату та обробку депозитів від населення, серед іншого.

2. В основі кредитної діяльності банківських установ лежать взаємопов'язані інтереси багатьох суб'єктів, таких як банки, підприємства, суспільство, громадяни, держава, установи. Важливо підкреслити, що кредитна діяльність може бути успішною та результативною лише тоді, коли присутні ці інтереси. Інтереси банків, пов'язані з накопиченням коштів та їх використанням для отримання прибутку, збігаються з інтересами суб'єктів господарювання, які шукають фінансування для проектів і мають на меті отримання прибутку. Крім того, держава отримує користь від кредитної діяльності, сприяючи економічному розвитку та збільшенню ВВП.

3. Одним із ключових обов'язків менеджерів комерційної банківської галузі є встановлення ефективної кредитної політики. Ця політика охоплює комплекс заходів і стратегій кредитування клієнтів, які відповідають загальним цілям банку. Кредитна політика відіграє вирішальну роль в оцінці рівня ризику, який банк готовий взяти на себе у своїй кредитній діяльності та впровадженні заходів для мінімізації цього ризику. Розробляючи кредитну політику, українські банки повинні ставити пріоритети на прибутковість, забезпечення надання якісних кредитів та досягнення оптимального зростання кредитного портфеля. Дотримуючись цих пріоритетів, банки можуть підвищити свою фінансову стабільність.

4. Проаналізовано сучасний стан та тенденції розвитку кредитного ринку України. Дослідження показують, що кредитний портфель банківської системи України зазнав значного скорочення з 2018 року. Майже в усіх галузях та суб'єктах економіки спостерігалось зменшення обсягів кредитів, наданих банками. Така ситуація пов'язана, перш за все з пандемією COVID-19 та воєнним станом в Україні. Це примусило призупинити або згорнути діяльність многих малих та мікропідприємств. І в результаті наслідком цього стало значне погіршення показників розвитку суб'єктів господарювання та зниження обсягів кредитування. Згідно з проведеним дослідженням, значна частка проблемних непрацюючих кредитів в Україні становить загрозу для стабільності фінансової системи. Незважаючи на зусилля, вжиті протягом попередніх років, було досягнуто мінімального прогресу в скороченні проблемних кредитів.

5. АТ «Державний ощадний банк України», банк з державною власністю, вважається ключовим гравцем у фінансовій системі України. Банк стабільно займає лідируючі позиції на ринку протягом тривалого періоду часу. Станом на 2022 рік він займає друге місце серед усіх українських банків за розміром активів. Крім того, банк може похвалитися найбільшим чистим кредитним портфелем у країні, що забезпечило йому перше місце в цій категорії. Після ретельного вивчення складу та структури активів АТ «Державний ощадний банк України» з 2019 року по 2022 рік можна зробити висновок, що більшість загальних активів складають інвестиції, тобто цінні папери. На другому місці стоять кредити. Щодо пасивів банку, то найбільшу питому вагу в них займають зобов'язання. А в самих зобов'язаннях найбільшу питому вагу займають кошти клієнтів. Щодо власного капіталу банку, то у порівнянні з 2019 роком його розмір у 2022 році зріс на 13,36%. Найбільшу частку в структурі власного капіталу банку за чотири роки займає акціонерний капітал. Значну частину власного капіталу покриває непокритий збиток.

6. Для оцінки кредитної політики банку був проаналізований його кредитний портфель. Кредитний портфель банку збільшувався на протязі аналізованого періоду. Він зріс з 2019 по 2022 рік на 33,53%. Маючи на меті управління кредитним ризиком банк сегментує кредитний портфель на такі категорії клієнтів: кредити надані юридичним особам та фізичним особам. У 2019-2022 роках кредитний портфель банку залишався відносно стабільним без істотних змін. Частка кредитів, наданих юридичним особам, продовжує переважати над кредитами, наданими фізичним особам, становлячи 90,92% у 2019 році, 86,13% у 2020 році, 80,95% у 2021 році та 84,90% у 2022 році. З 2019 по 2022 роки кредити надавалися переважно суб'єктам господарювання, пов'язаним з енергетикою. Аналіз кредитного портфелю банку відобразив це: у 2019 році частка кредитів, пов'язаних з енергетикою, становила 32,01%, у 2020 році – 22,99%, у 2021 році – 21,61%, у 2022 році – 19,08%. Друге місце в кредитному портфелі банку посіли кредити на нерухомість і будівництво. У 2019 році він становив 15,79%, тоді як у 2020 році він знизився до 12,61%, а в 2021 році дещо зріс до 12,74%. В 2022 році різко знизився до 9,06%. Загалом за 4 роки частка цих кредитів знизилася на 6,73%. Третє місце в структурі кредитного портфеля займали кредити, надані суб'єктам нафтогазової та хімічної промисловості. У 2019 році ці кредити становили 13,38% портфеля, тоді як у 2020 році вони становили вже 7,91%, а у 2021 році вони досягли 8,19%, в 2022 році збільшились до 11,27%. Таким чином, частка цих кредитів знизилась на 2,11% протягом чотирьох років. Щодо кредитів фізичним особам, то вони представлені наступними складовими: кредити із використанням платіжних карток; автокредити; іпотечні кредити; інші споживчі кредити.

Щоб підвищити ефективність аналізу структури та руху кредитного портфеля, необхідно не лише ретельно вивчати результати, але й пов'язувати ці показники з майбутніми прогнозами. Необхідно пам'ятати, що будь-якої миті можуть статися непередбачені події, які можуть позитивно чи негативно вплинути на діяльність фінансової установи, тому готовність до змін є надзвичайно важливою.

7. Аналіз портфеля кредитних послуг АТ «Державний ощадний банк України» шляхом економіко-статистичного моделювання виявляє стійку тенденцію до зростання практично за всіма показниками. Будь-яке падіння, яке спостерігається в певних категоріях, є мінімальним і покривається зростанням більш значущих категорій. Отже, є економічно доцільним та доцільним впровадження планової організації кредитних операцій та заходів щодо збереження якості кредитного портфеля АТ «Державний ощадний банк України». Своєчасне виправлення заборгованості має вирішальне значення для збереження стабільності та репутації комерційного банку, а тому ці дії слід виконувати своєчасно, поки ситуація не вийде з-під контролю.

8. В наступному розділі було окреслено системний підхід до управління кредитною політикою банку, який складається з кількох етапів. Важливо зазначити, що запропонована програма дій щодо управління кредитною політикою банку є комплексною та має структуровану структуру. Для кожного етапу розроблено програму дій, спеціально для кредитних менеджерів. Також були розглянуті питання проблемних кредитів банку. Для забезпечення ефективного управління банком процесом повернення проблемних кредитів у банківській установі створена координаційна група. Комплексна система заходів банку щодо вирішення проблеми АТ «Державний ощадний банк України» спрямована насамперед на сприяння гармонійній взаємодії між усіма учасниками боргових відносин. Ця система охоплює різноманітні методи та підходи, спрямовані на безпроблемне вирішення конфліктів, пов'язаних з погашенням проблемної кредитної заборгованості.

9. Можна виділити декілька методів покращення процесу кредитування фізичних та юридичних осіб АТ «Державний ощадний банк України»:

1) Впровадження інноваційних банківських продуктів, розроблених спеціально для юридичних осіб, зокрема відновлювальне та кореспондентське кредитування.

2) Запровадження інноваційних банківських продуктів, спеціально орієнтованих на найбільш вразливі верстви населення, що буде мати на меті посилити фінансову доступність.

3) Створення кредитної програми, орієнтованої на підприємців-початківців, які прагнуть відкрити власний бізнес, забезпечуючи їх необхідним стартовим капіталом.

4) Стимулювання потенційних клієнтів отримати кредит в АТ «Державний ощадний банк України» шляхом ефективного стимулювання. Банк має запровадити систему диференційованих процентних ставок, які визначаються на основі аналітичної оцінки діяльності кожного окремого боржника та відповідно до умов, узгоджених у процесі структурування кредиту.

5) Банк має використовувати розширений діапазон фінансових ставок для оцінки кредитоспроможності боржників, що дозволяє всебічно оцінити їх економічну діяльність і пом'якшити потенційні розбіжності між прогнозованими та реалізованими тенденціями в індивідуальному виробництві.

6) Індивідуальний підхід до повернення непогашеної заборгованості має вирішальне значення для ефективного вирішення проблеми.

7) Підвищуючи оцінку ділової репутації клієнта, банк прагне підвищити його загальну ефективність.

8) Спрощення процесу оформлення кредиту шляхом створення стислого переліку необхідних документів і скорочення часу, необхідного для отримання кредиту.

9) Послідовно впроваджуючи рекламні стратегії та привабливі рекламні презентації, банк ефективно формує прихильне сприйняття серед клієнтів, тим самим привертаючи їхню увагу та заступництво.

АНОТАЦІЯ

Палагін Є. А. «Формування та реалізація кредитної політики комерційного банку»

кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності
«072 Фінанси, банківська справа та страхування»

магістерська програма «Фінансовий та страховий менеджмент»

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, 2024 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є процеси формування кредитної політики АТ «Державний ощадний банк України». Предметом дослідження є теоретичні та практичні основи формування та реалізації кредитної політики комерційних банків і розробка рекомендацій щодо підвищення її ефективності.

У роботі розглядаються теоретичні основи та особливості формування та реалізації кредитної політики комерційного банку. Проведено аналіз основних показників діяльності банку АТ «Державний ощадний банк України» та визначена його місце на ринку банківських послуг. Досліджені особливості формування кредитної політики банку та проведено оцінку її ефективності.

В третьому розділі розглядаються основні напрями підвищення ефективності кредитної політики комерційного банку АТ «Державний ощадний банк України».

Ключові слова: комерційний банк, банківські ресурси, кредити, кредитна політика, кредитна діяльність, кредитні ризики.

ANNOTATION

Palagin E. A. "Formation and implementation of the credit policy of a commercial bank"

qualifying work for obtaining a master's degree in a specialty

"072 Finance, banking and insurance"

master's program "Financial and insurance management"

Odessa National University of Economics,

Odesa, 2024

The master's qualification work consists of three sections. The object of the research is the credit policy formation processes of JSC "OSCHADBANK". The subject of the study is the theoretical and practical foundations of the formation and implementation of the credit policy of commercial banks and the development of recommendations for improving its effectiveness.

The work examines the theoretical foundations and features of the formation and implementation of the credit policy of a commercial bank. An analysis of the main performance indicators of the JSC "OSCHADBANK" was carried out and its place in the market of banking services was determined. Peculiarities of the formation of the bank's credit policy were studied and its effectiveness was evaluated.

The third section examines the main directions of improving the effectiveness of the credit policy of the commercial bank JSC "OSCHADBANK".

Key words: commercial bank, bank resources, loans, credit policy, credit activity, credit risks